

Basispension

Den automatiske løsning i arbejdsmarkedspensionerne

Sammenfatning af rapport fra Penge- og Pensionspanelets udvalg om pension

Oktober 2012

Penge- og Pensionspanelet har nedsat et udvalg for overordnet at besvare følgende spørgsmål:

Hvordan skal et generisk pensions- og livsforsikringsprodukt se ud, hvis det på bedst mulig vis skal bevare medlemmernes købekraft; sikre medlemmerne relevante forsikringsdækninger i forskellige livssituationer samt egne sig til medlemmer, som ikke vil bruge væsentlig tid på pensionsvalg, men vil have et produkt med gennemskuelige egenskaber, som på en betryggende måde "passer sig selv"?

Udvalgets kommissorium lægger hovedvægten på, hvorledes arbejdsmarkedspensionerne kan struktureres i forhold til ovenstående problemstilling.

Udvalget har bestået af:

Torben M. Andersen, formand, professor, Aarhus Universitet

Torben Möger Pedersen, direktør, PensionDanmark

Cristina Lage, direktør, Unipension

Peter Melchior, direktør, PKA

Lars Rohde, direktør, ATP

Denne publikation er en omarbejdet sammenfatning af rapporten "Basispension" – der kan findes på Penge- og Pensionspanelets hjemmeside www.ppp.dk

Pensioner – en central velfærdsopgave

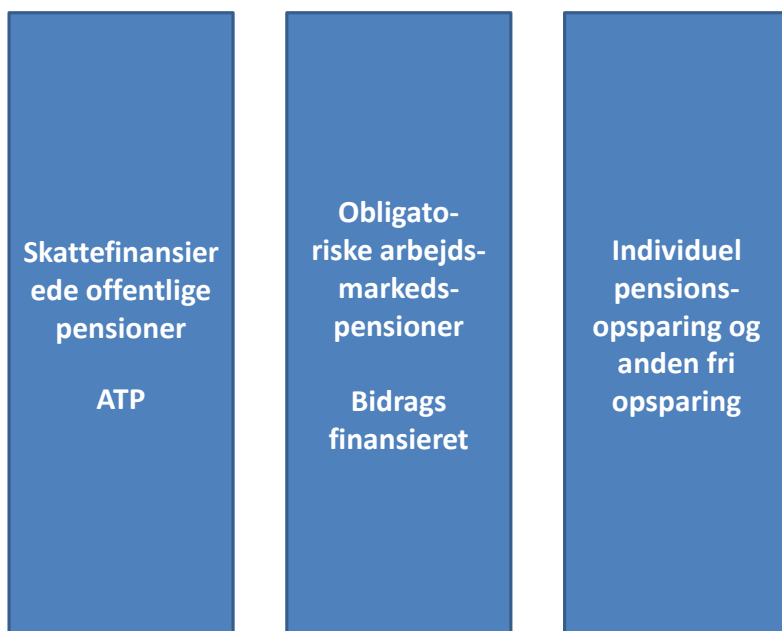
At sikre rimelige pensioner for ældre medborgere er en central velfærdsopgave. Derfor vurderes velfærdssamfund også ofte på vilkårene for de ældre medborgere.

En rimelig pension dækker over flere krav. Det er en sikring af, at alle ældre – uanset arbejdsmarkedshistorik eller andre forhold – kan opretholde et anstændigt minimumskrav til levestandarden i deres alderdom. Det er også en sikring af, at tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet ikke er forbundet med et markant fald i levestandard. Derfor skal pensionen stå i et rimeligt forhold til indkomsten i arbejdslivet.

Det danske pensionssystem

Det danske pensionssystem hviler på en arbejdsdeling mellem den offentlige og den private sektor.

Det danske pensionssystemets tre søjler

Velfærdssamfundet sikrer en pension – folkepensionen plus tillæg – for alle. Denne pensionsret gælder resten af livet, og pensionens størrelse afhænger af indkomst- og formueforhold. De offentlige pensioner er finansieret via skatterne. Endvidere stiller velfærdssamfundet sundhedsydelse og ældrepleje til rådighed for borgerne.

Arbejdsmarkedspensionerne er baseret på frivillige aftaler mellem arbejdsmarkedets parter, men de er obligatoriske for den enkelte. Bidragene betalt gennem arbejdslivet finansierer forsikringsdækninger og skaber grundlaget for en pensionsformue, som inklusive forrentning er bestemmende for de pensioner pensionsinstituttet kan tilbyde sine medlemmer.

Den enkelte kan derudover foretage yderligere opsparing til pension, enten i skattebegünstigede pensionsordninger eller gennem fri opsparing.

Arbejdsdelingen i det danske pensionssystem er således, at de offentlige pensioner tilgodeser velfærdssamfundets mål om at sikre en vis levestandard for alle ældre medborgere. Arbejdsmarkedspensionerne har til hovedopgave at sikre, at pensionen står i et rimeligt forhold til ens indkomst som erhvervsaktiv. Den private opsparing giver den enkelte mulighed for at sikre sig yderligere som pensionist.

Samtidig er alle sikret adgang til et offentligt sundhedsvæsen – der er skattefinansieret, og hvor alle har de samme rettigheder. Ældrepleje er også en del af velfærdssamfundets tilbud.

Pensionssystemer under forandring

Men vilkårene for pensioner er under forandring. Der bliver flere ældre, og gennemsnitsdanskere lever længere. Samtidig er det forventede afkastet på pensionsopsparingen i øjeblikket lavt – en situation der måske vil fortsætte i en årrække.

For at sikre velfærdssamfundet finansielle grundlag øges aldersgrænserne (for efterløn- og folkepension, og efterlønsperioden reduceres), og de vil i fremtiden følge udviklingen i levetiden. Disse forandringer er under indfasning.

Arbejdsmarkedspensionerne er også stadig under indfasning. Mange pensionsinstitutter er relativt unge, nye grupper er blevet omfattet og bidragssatserne hævet. Der går således årtier før pensionister kan trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet efter at have indbetalt til en arbejdsmarkedspension med de nuværende bidragssatser gennem et helt arbejdsliv.

Velfærdssamfundet har en afgørende interesse i at sørge for, at alle er passende sikret i deres alderdom. Alderdom kan i modsætning til andre sociale begivenheder, som sygdom og tab af arbejdsevne, forudses. Derfor kan pension også forberedes og planlægges – bl.a. via

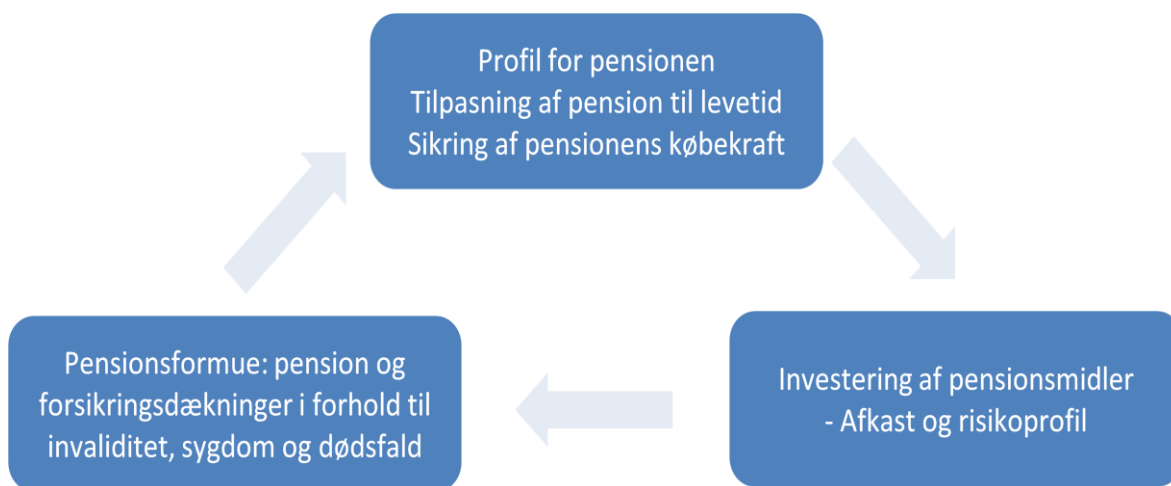
opsparing. Det er hovedbegrundelsen for arbejdsmarkedspensionerne – og for at de er obligatoriske for den enkelte. De sikrer, at store grupper får sparet op til pension. Opsparingen er med til at sikre den enkelte, og det er med til at aflaste de offentlige finanser. Begge dele medvirker til at nå velfærdssamfundet mål, og sikre dets finansielle grundlag.

Enkle krav – svært at udføre

Formålet med pensionsordninger er enkelt og fundamentalt at skabe et sikkert og stabilt forsørgelsesgrundlag gennem hele pensionisttilværelsen. At nå disse mål er forbundet med mange valg og beslutninger, og derfor ikke en enkel opgave. Der er også betydelig usikkerhed knyttet til pensionsopsparing og behov. Hvor længe vil man leve, og hvordan vil helbredstilstanden være? Hvilket afkast vil pensionsformuen give, og hvad er usikkerheden? Hvordan vil købekraften være af ens fremtidige pension?

Både investeringen af pensionsopsparingen og udbetalingen af pensionen rejser således en række yderligere spørgsmål; Hvorledes skal midlerne investeres? Hvor stor en risiko skal man løbe for at få et højere afkast? Hvordan skal pensionen udbetales - et fast beløb hvert år? Skal det pristalsreguleres? Hvor meget skal afsættes til forsikringsdækninger som dødsfald eller tab af arbejdsevne? Under hvilke omstændigheder skal disse forsikringsdækninger udløses? Hvordan skal serviceniveauet, og dermed en del af administrationsomkostningerne, fastlægges? Spørgsmålene er mange, og udførelsen involverer mange beslutninger og specifik viden.

Mange beslutningsdimensioner i et pensionsinstitut

Pensionsparadokset

I et velfærdssamfund går vi alle ud fra, at vi vil kunne se frem til acceptable vilkår som ældre. Måske er det hovedårsagen til, at de færreste interesserer sig særligt meget for pensionsspørgsmål. Det er nærmest tale om et pensionsparadoks - vi stiller alle store krav og har store forventninger til at have en rimelig og acceptabel pension, men alligevel interesserer vi os sjældent interesserer for pensionsforhold - og slet ikke for de mange teknikaliteter og detaljer - før vi står foran at skulle pensioneres.

Boks 1: Beskeden interesse for pensionsspørgsmål

- 49 % afviser at have interesse i den information, de modtager fra deres pensionsudbyder
- 47 % afviser, at den information, de modtager fra deres pensionsudbyder, betyder meget for dem.
- 39 % afviser, at pensionsinformation er vigtig
- 35 % afviser, at informationen fra deres pensionsudbyder er relevant

Andre undersøgelser viser, at danskerne bruger meget lidt på pensionsspørgsmålet, ikke har overblik over deres pensionsopsparring, og ikke udnytter de valgmuligheder mange pensionsordninger giver medlemmerne.

Meget få medlemmer benytter sig af de valgmuligheder visse pensionsinstitutter tilbyder, f.eks. i forhold til investeringsbeslutninger.

Ovenstående er baseret på spørgeskemaundersøgelse foretaget af Penge- og Pensionspanelet

Det er vigtigt at forbedre videns- og informationsgrundlaget, så medlemmer med et ønske herom kan forholde sig til og engagere sig i pensionsspørgsmål. Gennemsigthed omkring pensionsinstitutternes virke er også afgørende for, at ledelsen kan blive vurderet på evnen til at tilgodese medlemmernes interesser.

Det er imidlertid ikke realistisk - og heller ikke nødvendigvis hensigtsmæssigt - at forestille sig at alle borgere bliver engagerede og vidende om specifikke pensionsspørgsmål. Det skaber et særligt ansvar for pensionsinstitutterne ledelse for at tilbyde en rimelig, automatisk løsning for de medlemmer, der ønsker at forholde sig passive til pensionsspørgsmål.

Basispension

Arbejdsmarkedspensionerne har et særligt ansvar. De er obligatoriske for det enkelte medlem. Derfor er det vigtigt, at pensionsproduktet er rimeligt dækkende for de medlemmer, der ikke ønsker at engagere sig i mange valg og beslutninger. En basispension skal være den automatiske løsning, som de fleste medlemmer kan regne med giver dem en fornuftig pensionsordning. Basispensionen skal være nem at forstå for det enkelte medlem, og skal kræve et minimum af aktive beslutninger fra det enkelte medlem. Medlemmet uden interesse i at engagere sig i pensionsspørgsmål skal have vished for, at man med sin pensionsordning er dækket rimeligt fornuftigt ind.

Der kan ikke konstruere et arbejdsmarkedspensionssystem, som fuldstændig fritager den enkelte fra at træffe beslutninger. Som et minimum skal den enkelte tage stilling til, hvornår vedkommende vil trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet for at gå på pension. Men det er muligt at tilbyde en basispension, der ikke kræver et stort engagement og mange valg for det enkelte medlem af en arbejdsmarkedspensionsordning.

Grundprincipper for en basispension for arbejdsmarkedspensionerne:

- **Forståelighed:** Det skal være let for det enkle medlem at forstå, hvilken pensions- og forsikringsdækning man har, og den nødvendige information skal være let tilgængelig.
- **Investeringspolitik:** Fastlægges af pensionsinstituttet med det formål at sikre et højt afkast afvejet mod risikoprofilen knyttet til medlemmets alder samt forudsigeligheden af de fremtidige pensioners købekraft.
- **Ydelse:** Pensionsydelsen bør være en livsvarig ydelse (livrente) for at sikre en pensionsdækningen gennem hele livet.
- **Købekraft:** Profilen for den livsvarige ydelse bør sikre den ønskede udvikling i købekraften af den samlede løbende pension. Hvis den valgte politik implicerer en ujævn fordeling af forbrugsmuligheder over pensionstilværelsen - typisk større forbrugsmuligheder i de første pensionsår - skal dette fremgå klart.
- **Forsikringsdækning:** Dækning i forhold til invaliditet, sygdom og død bør indgå i basispensionen, men ikke i et omfang overstigende 20 % af bidragene.

- **Gennemskuelighed og retssikkerhed:** Betingelserne for tildeling og udbetaling af pensioner og forsikringsdækninger skal være sammenfaldende med betingelserne for tildeling og udbetaling af tilsvarende offentlige ydelser (fx førtids- og folkepension).
- **Omkostninger:** Da arbejdsmarkedspensionerne er obligatoriske og kollektive, bør de have et væsentligt lavere omkostningsniveau end tilsvarende individuelle og frivillige ordninger.
- **Rapportering:** Rapporteringen vedrørende investeringsresultater, udgifter til forsikrings-dækninger samt omkostninger skal ske på en for kunderne forståelig måde.

Det er en del af god ledelse for alle pensionsinstitutter at forholde sig til, i hvilket omfang det pensionsprodukt medlemmerne tilbydes, er i overensstemmelse med ovenstående principper. Principperne er vejledende minimumskrav. Det enkelte pensionsinstitut kan afhængigt af medlemskredsens sammensætning have grunde til at afvige fra disse principper, men sådanne afvigelser bør i så fald forklares og begrundes.

Arbejdsmarkedspensionerne i samfundsmæssigt perspektiv

Arbejdsmarkedspensionerne skal primært tilgodese det enkelte medlems interesser. Men dette kan ikke ske uden at tage hensyn til de samfundsmæssige implikationer. De offentlige og de arbejdsmarkedsbaserede pensioner er gensidigt afhængige. Pensionskassernes medlemmer har også en interesse i, at velfærdssamfundets ordninger kan opretholdes.

Arbejdsmarkedspensionerne har således et samfundsansvar i forhold til at understøtte politiske mål knyttet til pensioner, så som livsvarig dækning, fastholdelse på arbejdsmarkedet og en senere tilbagetrækning i takt med stigende levetid. Ved større ændringer i pensionsvilkårene må aftaleparterne og pensionsinstitutterne derfor også indtænke konsekvenserne for samfundet, og dermed mulighederne for at opretholde de offentlige tilbud – dog henset til, at institutterne på vegne af medlemmerne altid søger at optimere deres ordninger i forhold til de til enhver tid gældende regelsæt om offentlige ydelser mv.

Et væsentligt samfundsmæssigt balancepunkt er at sikre rimelige pensioner og veludbyggede velfærdstilbud for alle ældre, samtidig med at senere tilbagetrækning tilskyndes. De samfundsmæssige konsekvenser af senere tilbagetrækning er væsentligt større end de økonomiske, og derfor har senere tilbagetrækning i takt med øget levetid en stor

betydning for at sikre finansieringsgrundlaget for velfærdssamfundet. Dette har også været en central ledetråd i den økonomiske politik igennem de senere år.

Velfærdsforliget fra 2006 og tilbagetrækningsaftalen fra 2011 indebærer, at efterløns- og pensionsalderen sættes op, efterlønsperioden reduceres, og på længere sigt indekseres aldersgrænserne i forhold til levetiden. På den måde bliver "vinduet for frivillig, tidlig tilbagetrækning via offentlige ordninger" reduceret, mindre attraktivt og tilgængeligt for færre. På lidt længere sigt vil disse reformer påvirke tilbagetrækningsmønstret, og erhvervsdeltagelsen blandt de ældre vil formentlig stige. Når pensionsalderen på denne måde øges, kan det imidlertid give behov for mere fleksible tilbagetrækningsformer og mulighed for at kombinere pension og arbejde - herunder fx adgang til deludbetaling. Sådanne muligheder involverer i høj grad arbejdsmarkedspensionerne.

Udvalget har følgende generelle anbefalinger til indretningen af arbejdsmarkedspensionerne:

- **Incitamenter:** I fastlæggelsen af produkter- og servicetilbud i arbejdsmarkedspensionerne, skal der tages hensyn til, at dækningerne ikke får en størrelse og en karakter, der giver u hensigtsmæssige incitamentsstrukturer i forhold til at fastholde personer på arbejdsmarkedet. Det er særligt vigtigt at undgå negative incitamenter ved at fastsætte fx dækninger ved tab af erhvervsevne på et sådant niveau, at summen af offentlig førtidspension og supplerende førtidspension fra pensionsordningen fjerner incitamentet til at indgå i revalidering/arbejdsprøvning og fleksjob.
- **Samspil mellem ydelser:** (såvel opsparings- som forsikringsprodukterne) og servicetilbud skal designes i forhold til de offentlige ydelser som fx folke- og førtidspension samt ATP. Dermed får medlemmerne i arbejdsmarkedspensionsinstitutterne en balance mellem de skattefinansierede velfærdsordninger og de opsparingsbaserede arbejdsmarkedspensioner, og det sikres, at pensionsordningerne understøtter bl.a. høj jobmobilitet og senere tilbagetrækning. I fastlæggelse af arbejdsevnevurderingen bør der således anlægges en bred betragtning på tværs af faggrænser, ligesom forebyggende tiltag og initiativer til styrkelse af arbejdsevne bør prioriteres højt i forhold til mere passive ydelser.

- **Mobilitet:** Arbejdsmarkedspensionerne skal understøtte jobmobiliteten på arbejdsmarkedet. Det indebærer:
  - Fravær af krav om helbredsoplysninger ved optagelse og karen, således at lønmodtagere – også i en sen alder – kan skifte job (og dermed evt. også pensionsinstitut) uden at risikere at stå uden forsikringsdækninger.
  - Produkter og dækningsniveauer skal konstrueres ud fra jobmobiliteten inden for de respektive brancher/arbejdsfunktioner samt det gennemsnitlige lønniveau (og spredningen heri). Det skal sikre, at niveauerne for forsikringsdækningerne (i kombination med de offentlige basisydelse) står i et fornuftigt forhold til medlemmernes mulige arbejdsindkomst i beskæftigelse. Det er særligt vigtigt at undgå negative incitamentter ved at fastsætte fx dækninger ved tab af erhvervsevne på et sådant niveau, at summen af offentlig førtidspension og supplerende førtidspension fra pensionsordningen fjerner incitamentet til at indgå i revalidering/arbejdsprøvning og fleksjob.
  - Regler for overførsel af pensionsmidler skal understøtte jobmobiliteten ved at det for alle produkttyper er markedsværdien af forpligtelsen, som overføres i forbindelse med jobskifte.
  - Pensionsinstitutterne skal aktivt rådgive medlemmerne om mulighederne for at tage deres opsparing med, når et jobskifte medfører skift af pensionsinstitut. Overførsel af pensionsopsparing ved jobskifte bør ske uden gebyrer eller andre omkostninger.

- **Garantier:** De seneste års udvikling på de finansielle markeder har illustreret udfordringerne ved at have garantier, der kun vanskeligt kan afdækkes på de finansielle markeder. Især i lyset af de kommende solvensregler vil det være afgørende, at nye gennemsnitsrenteprodukter med en eller anden form for nominal garanti, meningsfyldt skal kunne dækkes af vha. gængse finansielle instrumenter. Alternativet er markedsrentebaserede livscyklusprodukter, hvor risikoen aftrappes frem mod pensionsalderen, med udjævning af udbetalingerne (baseret på gældende rentekurve og markedsf forhold) i pensionisttilværelsen.

- **Tilpasning:** Arbejdsmarkedspensionsinstitutternes produkter (såvel forsikrings- som opsparingsprodukter) skal løbende kunne tilpasses ændringer i de offentlige regelsæt.

- **Omkostninger:** Da arbejdsmarkedspensionen - herunder hovedparten af firmaordningerne på det kommercielle pensionsforsikringsmarked - er obligatorisk for det enkelte medlem, bør institutterne indrette deres produkter og servicetilbud så administrations- omkostningerne i arbejdsmarkedspensionsordningerne – under hensyntagen til forskelle i servicetilbud – holdes på et lavt niveau (og i alle tilfælde væsentligt under, hvad der kan observeres i selskaber med akkvisitionsomkostninger).

- **Valgfrihed:** For det medlem, der ønsker at sætte sig dybere ind i sin pensionsordning og aktivt foretage valg, bør selskaberne tilbyde et afgrænset antal gennemtænkte valgmuligheder fx i forhold til risikodækninger og opsparing, så medlemmet kan tilpasse pensionsordningen til egne behov, familiesituation mv. Prissætningen på disse skal afspejle omkostningerne ved at foretage valgene, og den ekstra risiko selskaberne løber.

Politiske rammer

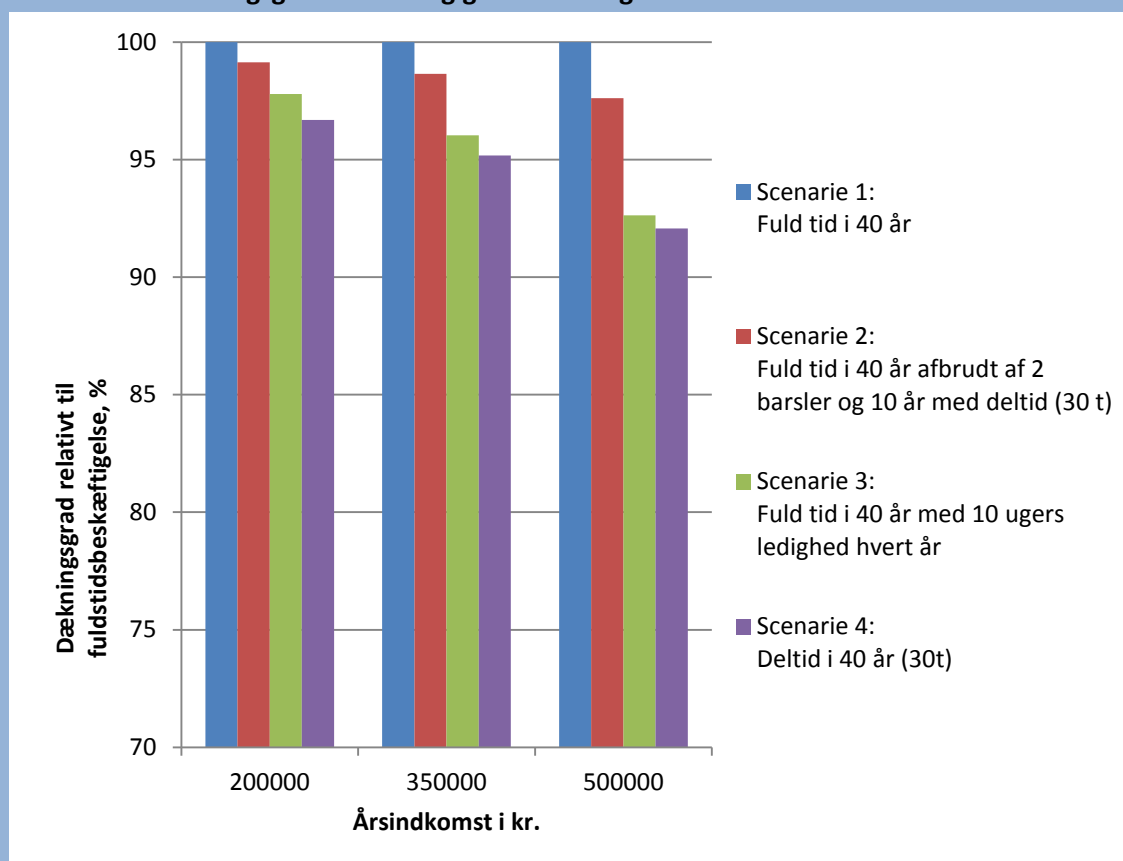
Det er en politisk opgave at sikre, at alle ældre har rimelige forbrugsmuligheder. Det sker i et samspil mellem de offentlige pensioner og de obligatoriske arbejdsmarkedspensioner. I kraft af indkomst- og formueafhængighed er de offentlige pensioner målrettet de økonomisk dårligst stillede pensionister. Trods opbygningen af arbejdsmarkedspensionerne er der fortsat en gruppe – den pensionsmæssige restgruppe uden dækning af en pensionsordning.

Målretningen af de offentlige pensioner betyder for store indkomstgrupper, at variationer i beskæftigelsesgrad (og dermed pensionsbidragene), indkomst og afkast m.m. har en relativ lille betydning for den samlede pension, se Boks 2 nedenfor. Den mindre private pension modvirkes af en større offentlig pension, og omvendt. Dette er en del af omfordelingen via de offentlige pensioner, og det skaber dermed en forsikringsfunktion for den enkelte. Det er imidlertid også ensbetydende med, at incitamenterne til at arbejde mere (senere tilbagetrækning), eller at spare mere op, er meget beskedne, da en stor del af gevinsten bliver modsvaret af en mindre offentlig pension. En øget målretning af de offentlige pensioner vil forstærke dette problem.

Boks 2: Samspil mellem offentlige pensioner og arbejdsmarkedspensioner

Variationer i arbejdsmarkedsdeltagelsen grundet fx barsel, ledighed eller deltid er ensbetydende med mindre indbetalinger til arbejdsmarkedspensioner sammenlignet med fuld arbejdstid gennem et helt arbejdsliv. Mindre indbetalinger betyder en lavere arbejdsmarkedspension. Effekten af dette modvirkes for den enkelte af, at de offentlige pensioner - pensionstillæg og særlig pensionsydelse (ældrechecken) - er indkomst og formueafhængige. Figuren nedenfor viser dækningsgraderne for forskellige indkomstgrupper afhængig af arbejdsmarkedsdeltagelsen over en 40-årig periode relativt til fuldtidsbeskæftigede. Dækningsgraden inkluderer offentlige pensioner og arbejdsmarkedspension. Som det fremgår, har afbrud i pensionsopsparingen kun en mindre betydning for den samlede dækningsgrad af pensionen – effekten er mindre desto lavere ens årsindkomst. Den offentlige pension giver derfor den enkelte en forsikring i forhold til afvigelser i beskæftigelse i forhold til fuldtidsbeskæftigelse. Tilsvarende gør sig gældende i forhold til variationer i arbejdsmarkedspensionen grundet ændringer i afkast eller bidragsats. Dette skaber imidlertid også et incitamentsproblem. Samspillet med de to pensionssystemer betyder en reduceret pensionsgevinst ved at arbejde mere (fx senere tilbagetrækning), eller ved at spare mere op.

Pensionens dækningsgraden afhængig af beskæftigelse over livet

Det er et politisk mål, at den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder skal stige. Imidlertid er konsekvenserne af ændret tilbagetrækningsalder svært gennemskuelige for den enkelte. Samspillet mellem regler for efterløn, folkepension, opsat pension og skatteregler er svært gennemskuelige selv for eksperter. Der udgår således ikke et klar signal til den enkelte, som understøtter de politiske målsætninger.

De overordnede rammer for det danske pensionssystem er relativt klare, og med velfærdsforliget og tilbagetrækningsreformen er der sikret en betydelig robusthed i forhold til at håndtere ændringer i befolkningens demografiske sammensætning, og særligt stigningen i middellevetiden. Den langsigtede finansielle holdbarhed af systemet er rimeligt sikret, selvom budgetprofilen for de offentlige finanser efterlader systematiske budgetunderskud i en cirka 30-årig periode efter 2020. De senere års reformer er således nået et langt stykke for at skabe sikkerhed og troværdighed omkring velfærdssamfundets tilbud og dermed også hele pensionssystemet. Der er således ikke behov for større og gennemgribende reformer af det danske pensionssystem. Der er imidlertid nogle aspekter, hvor initiativer og reformer er påkrævet:

- **Restgruppeproblemet:** Personer med en stabil tilknytning til arbejdsmarkedet vil via opsparingen til arbejdsmarkedspensioner være sikret et godt supplement til de offentlige pensioner. Der er dog fortsat en restgruppe af personer uden eller med meget beskedne pensionsopsparing. Det drejer sig fortrinsvis om lønmodtagere uden overenskomstdækning, personer uden eller kun med beskedne tilknytning til arbejdsmarkedet samt en del selvstændige. Det skal noteres, at restgrupperne er blevet mindre i de senere år gennem en række ændringer i de overenskomstaftalte ordninger.
- **Obligatorisk pension:** En sikring af et vist pensionsniveau for alle opnås bedre gennem en obligatorisk pensionsordning end via øget målretning af de offentlige pensioner. En løsning af dette problem ved øget målretning af de offentlige pensioner vil øge de sammensatte marginalsatter og dermed mindske både opsparings- og arbejdsudbudsincentiver. Dette kan også påvirke opbakningen til arbejdsmarkedspensionerne. En obligatorisk pensionsordning sikrer, at alle får sparet op til en pension. Ordningen kan således sikre, at alle der ikke er omfattet af en arbejdsmarkedspension får sparet op til en pension af et vist niveau.

- **Målretning af offentlige ydelser:** Med den styrkelse af pensionsopsparingen, herunder særligt arbejdsmarkedspensionerne, der er sket igennem de senere år, vil indkomstforholdene for fremtidens pensionister, set under et, afvige betydeligt fra tidligere, og en ganske stor gruppe vil modtage en rimelig pension. I de offentlige velfærdstilbud og ordninger er der en række aldersbetingede særordninger og tilskud. Disse hidrører fra en tid, hvor opnåelse af pensionsalder ofte var knyttet sammen en beskedent økonomisk formåen. Dette vil i mindre og mindre opfang være tilfældet i fremtiden, og alder er ikke på samme måde som fx sygdom og tab af arbejdsevne en social begivenhed, der automatisk skal udløse særlige tilskud eller begunstiggelse. En opretholdelse af disse ordninger vil ikke have stor fordelingspolitisk præcision, og ændringer bør overvejes.

- **Økonomiske konsekvenser af senere tilbagetrækning:** Det er et politisk ønske at tilskynde til senere tilbagetrækning. De eksisterende ordninger, herunder særligt samspillet mellem de offentlige pensioner, arbejdsmarkedspensionerne samt skattesystemet, er komplicerede, og samtidigt efterlader de ofte kun et beskedent økonomisk incitament til senere tilbagetrækning. Der er behov for mere enkle regler og gennemsigelighed, ligesom det på sigt er problematisk med en incitamentsstruktur, der ikke er i overensstemmelse med ønsket om at øge tilbagetrækningsalderen.

- **Skatteregler:**
  - Skattereglernes aldersgrænser bør tilpasses ændringer i efterløns- og pensionsalder, og derfor øges i takt med disse
  - Uensartet effektiv beskatning af alle former for opsparing (forskellige former for fri opsparing (herunder boliger), arbejdsmarkedspensioner m.m.) er med til både at gøre systemet uigennemsigeligt og kan skabe uheldige incitaments-effekter.

- **Kontinuitet og stabilitet:** Pensionssystemets muligheder for at agere og sikre medlemmerne rimelige pensioner afhænger af kontinuitet og stabilitet omkring regler af betydning for pensionsinstitutterne. Dette omfatter også samspillet med skatteregler og de sociale ydelser. Forudsigelighed er en afgørende faktor for den enkelte, og derfor er det vigtigt med kontinuitet i politikken på området, og at eventuelle ændringer varsles i god tid og med en indfasningsperiode.

- **Tilpasningsparat:** Det bør reguleringsmæssigt sikres, at arbejdsmarkeds-pensionsordninger er således indrettet, at de uden problemer kan tilpasses ændrede regler og rammer i arbejdsmarkedslovgivningen eller på andre relevante områder. Fx bør det sikres, at den laveste udbetalingsalder for pensionsordninger umiddelbart følger med, når efterløns- og pensionsaldrene ændres, og at dette gælder for nye såvel som for eksisterende kontrakter. Herved sikres større klarhed omkring de overordnede retningslinjer, og behovet for overgangsordninger, som ofte undergraver de politiske motiver bag lovændringer, forsvinder eller bliver markant mindre.